

Területi Statisztika

Közzététel: 2020. március 2.

A tanulmány címe:

A fiatal, képzett lakosságot vonzó potenciál a Budapest körüli csapágyvárosokban

Szerzők:

Varga Virág – Teveli-Horváth Dorottya – Salamin Géza

<https://doi.org/10.15196/TS600204>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Sztj. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 60. évfolyam 2. számában megjelent, Varga Virág, Teveli-Horváth Dorottya és Salamin Géza által írt, A fiatal, képzett lakosságot vonzó potenciál a Budapest körüli csapágyvárosokban c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A fiatal, képzett lakosságot vonzó potenciál a Budapest körüli csapágyvárosokban

Potential for attracting young and educated people in the outer city ring around Budapest

Varga, Virág

Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdaságföldrajz,
Geoökonómia és Fenntartható
Fejlődés Tanszék
E-mail:
virag.varga@uni-corvinus.hu

Teveli-Horváth, Dorottya

Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdaságföldrajz,
Geoökonómia és Fenntartható
Fejlődés Tanszék
E-mail: dorottya.teveli-
horvath@uni-corvinus.hu

Salamin, Géza

Budapesti Corvinus Egyetem,
Gazdaságföldrajz,
Geoökonómia és Fenntartható
Fejlődés Tanszék,
Magyar Urbanisztikai Társaság,
European Council of Spatial
Planners
E-mail:
geza.salamin@uni-corvinus.hu

Kulcsszavak:

policentrikus fejlődés,
humán tőke,
kreatív osztály,
kreatív város,
lakosságvonzó potenciál,
tehetségvonzás

A globalizációs tendenciákkal párhuzamosan felértékelődik a városok és városrégiók szerepe a világgazdaságban. A tudásgazdaság térnyerésével egy település sikerességének indikátora lehet a fiatal, képzett lakosság aránya, hiszen ez az a társadalmi csoport, amely a leginkább mobil, a legkönnyebben tud lakó- és munkahelyet változtatni. A városi versenyképességet, gazdasági-társadalmi fenntarthatóságot alapvetően meghatározza a rendelkezésre álló fiatal, képzett lakosság lélekszáma, ezért e csoport megtartása, illetve vonzása kiemelt fontosságú feladat a városok számára. Magyarországon a vidéki közép- és nagyvárosok elsősorban Budapest, valamint a külföldi városok elszívó hatásával szembesülnek. Hazánk monocentrikus (vízfejű) településszerkezetének oldására dolgozták ki a csapágyvárosok (Budapest körüli külső városi gyűrű: Dunaujváros, Gyöngyös, Kecskemét, Salgótarján, Székesfehérvár, Szolnok, Tatabánya) fejlesztési koncepcióját. Kutatásukban a szerzők a csapágyvárosok lakosságvonzó erejét (különös tekintettel a fiatal, képzett lakosságra) hasonlítják össze egy általuk kidolgozott, hivatalos statisztikai, illetve Big Data-jellegű forrásokon alapuló komplex mutató segítségével. A 70 indikátort tartalmazó komplex mutató (kreatívtudás-vonzó index) alapján sorba rendezik Magyarország csapágyvárosait, azok kreatív lakosságot megtartó, illetve vonzó potenciálja és annak változása szempontjából. Eredményeik szerint az összesített rangsorban Kecskemét foglalja el az 1., Székesfehérvár a 2. és Szolnok a 3. helyet.

The role of cities and urban regions in the global economy is growing in tandem with globalization trends. With the rise of the knowledge economy, the ratio of young and well-educated people can be an indicator of the success of a settlement, as they make up the social group that is the most mobile and the most able to change their place of residence and work. Urban competitiveness and socio-economic sustainability are fundamentally determined by the number of available young and well-educated people, so keeping and attracting this group is a priority for cities. In Hungary, the medium-sized and large towns of the country are mainly confronted with the attraction of Budapest and foreign cities. In order to solve the monocentric ('primate city' dominated) settlement structure of our country, a development concept was worked out for the outer city ring around Budapest (Dunaújváros, Gyöngyös, Kecskemét, Salgótarján, Székesfehérvár, Szolnok, Tatabánya). In their research, the authors compare the population attractiveness of these cities (with particular reference to the young, educated population) applying a complex index developed by them based on official statistics and Big Data-like sources. A complex index of 70 indicators (creative knowledge attractiveness index) is used to rank these cities in terms of their potential to retain and attract creative people and how this potential changes. According to their results, Kecskemét is ranked first, Székesfehérvár ranked second and Szolnok ranked third.

Keywords:

polycentric development,
human capital,
creative class,
creative city,
population retention potential,
talent attraction

Beküldve: 2019. augusztus 8.

Elfogadva: 2020. január 17.

Bevezetés

A regionális gazdasági, gazdaságföldrajzi és versenyképességi szakirodalomban széles körű a közmegegyezés arról, hogy a globalizációs tendenciákkal párhuzamosan egyaránt felértékelődik a városok, illetve városrégiók szerepe és a humán erőforrás minőségének jelentősége a világgazdaságban. A régiók, területi egységek gazdasági szerepének felértékelődése egyrészt a régiók közötti versengésben, a speciális jellemzőkkel bíró városversenyben is, másrészt a térbeli koncentrációból eredő agglomerációs előnyök (lényegében térbeli külső méretgazdaságosság) fokozott üzleti kihasználásában mutatkozik meg (Salamin et al. 2016), amely a városrégiókat helyezi előtérbe.

A városi sikeresség, a versenyképesség kapcsán már az 1960-as évek óta számos kutató a képzett munkaerő jelenlétének meghatározó szerepe mellett érvel (Granovetter 1973, Bourdieu 1984, Putnam 1995, Florida 2002, Glaeser–Berry 2005).

A tudásgazdaság térnyerésével a magas fokú szakértelem, illetve a magas hozzáadott értékű munka növekvő aránya tehát egyre fontosabbá válik a versenyképesség és gazdasági teljesítmény tekintetében, amiből az következik, hogy a városoknak képessé kell válniuk olyan tudásbázis vonzására és megtartására, mely azután a befektetések számára is vonzerőt jelent. A tudás, a tehetség és a jövőbeli perspektíva szempontjából kitüntetett szerepe van a magasan képzett, gyakran egyedülálló (nem házas), gyermektelen fiatalok csoportjának, akiket a szakirodalom gyakran a *young urban professional* kifejezésből eredően *yuppie*-knak nevez (Ehrenreich–Ehrenreich 1977, Hammond 1986, Karsten 2013). E csoport életében előtérbe kerülnek a posztmaterális értékek, a környezetvédelem és a kreatív munkavégzés iránti igény, miközben munkahelyük gyakran nagy munkabírásukért és kreatív gondolkodásukért igen magas jövedelemmel díjazza őket. A városmagokban való megjelenésükkel a belvárosi igények, attitűdök átalakulásának lehetünk tanúi világszerte (Kocsis 2015). A fiatal, tehetséges és kreatív munkaerő a XXI. században minden eddiginél mobilabb, ők tudnak a legkönnyebben lakó- és munkahelyet változtatni (Brome 2009). E megközelítésben a városi versenyképességet, a gazdasági-társadalmi fenntarthatóságot alapvetően meghatározza a rendelkezésre álló fiatal, képzett lakosság lélekszáma, s arányuk a jövőbeli sikeresség indikátora lehet. Ezen a ponton két kiegészítő megjegyzést kell tennünk. Egyrészt, a fiatal, képzett lakosság mellett természetesen más társadalmi csoportok jelenléte is fontos lehet és vizsgálandó a városi versenyképesség szempontjából, mint például a középkorú vezetőké vagy a lokálpatrióta, hagyományörző csoportoké is. Másrészt, a kreatív osztály, illetve a yuppie-kultúra koncepciója elsősorban az amerikai és a nyugat-európai világvárosokat jellemzi – a posztszocialista Kelet-Közép-Európa városainak társadalma jelentősen eltérhet azoktól (lásd Czirfusz 2014, Csomós 2017, Fekete–Morvay 2019). A vizsgálatunk tehát természetesen nem a teljes városi versenyképesség társadalmi hátterére irányul, hanem csupán a fiatal csoportokéra, abból kiindulva, hogy a fiatal, képzett lakosság

éppen mobilitása és innovativitása miatt kulcsszerepet játszhat a magyarországi középvárosokban is.

A képzett és tehetséges csoportokért folyó versenyben a településméretből adódó előnyök a nagyobb hozzáadott értéket biztosító tudásgazdaságban mindinkább felértékelődnek (Salamin et al. 2016), ami fokozza a térbeli koncentrációs folyamatokat. E tekintetben az erősen monocentrikus Magyarországon a legnagyobb vidéki városok is szembesülnek Budapest, illetve a külföldi városok számottevő elszívó hatásával. A kisebb településekről a nagyobb városok és főképpen a Budapest felé való elvándorlás jelentősebb Magyarországon annál, mint az előrejelzések alapján arra számítani lehetett (Obádovics 2013). A több központú fejlődés hazai és uniós célja elérésének egyik meghatározó dimenziója lehet a tehetségek és képzett csoportok vonzása. A kelet-közép-európai térségben a fővárosok és a vidék közötti különbségek számottevően nőttek az elmúlt két évtizedben (Rechnitzer 2016, Rechnitzer et al. 2019), aminek jelentőségét hazánkban a történelmi okokra is visszavezethető egy központú településszerkezet tovább erősíti (Káposzta 2014, Beluszky 2014, Korompai–Szabó 2016).

Kutatási célok és szakirodalom

Kutatásunk a több központú fejlődés európai uniós és hazai célkitűzéseinek alapján vizsgálja a területpolitika által a magyar térszerkezetben csapágyvárosként¹ meghatározott hét nagyobb város – Dunaújváros, Gyöngyös, Kecskemét, Salgótarján, Székesfehérvár, Szolnok és Tatabánya – esélyeit a fiatal és képzett csoportok vonzása és megtartása szempontjából. Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióban (OFTK) 2014-ben megjelent csapágyvárosok modellje a több központú fejlődés célját és az agglomerációs előnyök erősítését kombinálja a Budapest körüli tágabb tér városrégióvá (metropolisztérséggé) szervezésének víziójával. E metropoliszrégió-modell sikerességének kulcskérdése – a térség infrastrukturális, közlekedési és kormányzási (governance) integrációja mellett – az, hogy a csapágyvárosok képesek lesznek-e érdemi súlyt, kellő fokú versenyképességet elérni. Empirikus elemzésünkkel arra a kérdésre keressük a választ, hogy 2010 és 2016 között milyen tendencia

¹ A csapágyváros fogalmat a 2014. évi Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (Nemzeti Fejlesztés 2020) alkalmazza. A koncepció lényege, hogy Budapest fejlődése nem értelmezhető a Budapestet körülvevő agglomeráció és várostérség által. Budapest és az azt körülvevő csapágyvárosok között funkcionális munkamegosztás kezd kialakulni, ez a folyamat pedig tudatos területi fejlesztések által egy még sikeresebb metropolisztérség létrejöttét eredményezheti (Matolcsy 2007). A csapágyvárosok koncepciójával kapcsolatban azonban fontos néhány kritikai megjegyzést tenni. Egyrészt, a koncepció a várostérségek policentrikus fejlődésének előnyösségéből indul ki, ami bár az európai területi tervezésben nagyon népszerű gondolat, megbízható empirikus vizsgálatok viszont kevésbé bizonyítják a policentrizmus és a versenyképesség kapcsolatát. Másrészt, a csapágyvárosok gyűrűje egyáltalán nem alkot homogén csoportot sem népességszám, sem gazdasági profil vagy versenyképesség szempontjából. A csapágyvárosok vizsgálata – mindezek ellenére – annak újszerűsége miatt mégis új szempontokat hozhat be a magyarországi területi kutatások diskurzusába.

figyelhető meg a csapágyvárosok lakosságvonzó potenciáljában, továbbá a 2017. évi adatok alapján mekkora lakosságvonzó potenciállal rendelkeznek e városok, különös tekintettel a fiatal, képzett lakosságra. Ennek mérésére – a nemzetközi irodalom és az összehasonlító globális rangsorok alapján – olyan kísérleti módszertant dolgoztunk ki, amelyben hivatalos statisztikai, illetve Big Data-jellegű forrásokon alapuló komplex mutatókat vezetünk be az állapot és a változás mérésére. Tanulmányunkban tudatosan a lakosságvonzó potenciál fogalmát használjuk, hiszen a kidolgozott komplex mutató a fiatal, képzett lakosság *vonzását* helyezi előtérbe. Szintén tudatosan a *potenciál* fogalmat alkalmazzuk a képesség helyett, mert a vizsgált városok pozíciójából nem következtethetünk azok lakosságvonzó képességére, inkább csak jövőbeli lakosságvonzó képességükre. (A lakosságmegtartó, -vonzó és -eltartó képességről lásd bővebben: Tikász 2007, Tóth 2013, Székely–Krajcsovics 2017).

A hazai szakirodalomban a csapágyvárosok tehetség- és tudásvonzó potenciáljáról eddig nem találtunk elemzéseket, azonban sok kapcsolódó területen már számottevő a hazai szakirodalom is, melyek egy részére tanulmányunkban is építhettünk.

Kutatásunkhoz szorosan kapcsolódó előzménynek tekinthetjük Csomós (2013, 2015) tanulmányát, amely a hazai városok mint gazdasági központok egymáshoz viszonyított pozícióit elemzi településgazdasági súlynak nevezett komplex mutató alapján, illetve Molnár és szerzőtársaiét (2018), amely a nyolc legnagyobb magyar város települési-gazdasági erejét hasonlítja össze. A területi tőke szempontjából hasonló városi rangsorolásra vállalkoztak Tóth (2011), Tóth és Nagy (2013), illetve Egedy (2012), a nagyvárosi fejlődéspályáknak a vonzáskörzetekkel, illetve a válság hatásaival összefüggésben történő vizsgálatával. Molnár (2006) a magyar középvárosokat, azok globalizáltságát hasonlítja össze a helyi városi globalizációs mutatóval. A tudatos tehetőség-gazdálkodás helyi regionális stratégiáival foglalkozott Balogh (2015). Az elvándorlás területi mozgatórugóiról és regionális hatásairól, ezen belül a fiatal csoportokról már több hazai elemzés is született (Siposné Nándori et al. 2017, Siskáné Szilasi et al. 2017, Szilágyi et al. 2017, Honvári 2012). Berényi (2017) a lakókörnyezet sajátosságait – mint a vonzerő fontos dimenzióját – a munkavállalási célú migrációs szándékokra való hatása szempontjából elemezte. Az agglomerációs előnyökről is számos tanulmány készült a közelmúltban (Czaller 2016, Elekes–Juhász 2017, Vas et al. 2015).

A több központú fejlődés a kiegyensúlyozott és fenntartható városfejlődéssel együtt a legfontosabb területi prioritásai az Európai Uniónak, amelyek különböző szakpolitikai dokumentumokban és például a kohéziós politikai döntésekben egyaránt visszaköszönnek (European Commission 2007, 2011). Az ESDP (1999) iránymutatásai és a hozzá szervesen kapcsolódó ESPON (2005) tudományos kutatási projektjein alapuló dokumentációi területfejlesztési szempontból kulcsfontosságú elemnek tekintik a kiegyensúlyozott területi fejlődés kérdéskörét, de a 2007. és a 2011. évi Területi Agenda (European Commission 2007, 2011) céljai között is kiemelten jelent meg a több központú fejlődés szempontja. Érveik szerint a

policentrikus struktúrában lehet az erőforrásokat a legkedvezőbb módon allokálni a világméretű értéktermelés helyi folyamatai számára is (Waterhout et al. 2005, Kovács–Szabó 2013, Burger et al. 2014, Atkinson 2019). A policentrikusság fogalma nemcsak regionális, hanem várostérségi vagy akár városi szinten is értelmezhető. Ebben a megközelítésben az értelmezési keret olyan több központú várostérség vagy város (Kloosterman–Musterd 2001, Waterhout et al. 2005), ami például a fenntarthatóság, illetve a klímaváltozás szempontjából is kívánatos (Salamin 2011). Jelen kutatásban a csapágyvárosokat két okból is a közigazgatási határukon belül értelmezzük: egyrészt a fejlődésükből és méretükből adódóan nem rendelkeznek a kreatív osztályt vonzó jelentősebb agglomerációval, valamint statisztikai adatok sem érhetőek el a csapágyvárosok várostérségeiről. (Csak a legnagyobb magyar városok funkcionális várostérségeiről található adatok a Központi Statisztikai Hivatal [KSH] és az Európai Unió Statisztikai Hivatal [EUROSTAT] oldalán.)

A policentrikus fejlődés közismerten nagy kihívásokkal szembesül a kelet-közép-európai országokban, amit hazai kontextusban sokan vizsgáltak (Faragó 2006, Csomós 2009a, 2009b, Faragó–Lux 2014, Faragó 2016, Salamin et al. 2016, Páthy 2017). Magyarország vízfejűségéhez évszázados folyamat vezetett, melyből a trianoni békeszerződés térszerkezeti következményeit (regionális központok elcsatolása, haránt irányú kapcsolatok leválasztása, a terület harmadára csökkenése stb.) és 1950-ben Nagy-Budapest létrehozását kell kiemelni. (A Budapest-központúság erősödéséről bővebben lásd Beluszky (2014) elemzését.) Budapest országon belüli súlya kiemelkedő a tudásgazdaságot, innovációt meghatározó jellemzőkben, például az IKT-szektorban foglalkoztatottak, az innovációs tevékenységet jelző K+F-mutatók tekintetében, de akár a külföldi működő tőke jelenlétében, melyekben az 50%-os mértéket is meghaladja a főváros részaránya (Salamin et al. 2016, 337. old.). Ehhez kapcsolódóan a felsőfokú végzettségűek térbeli koncentrációja különösen erős, amit Németh és Dövényi (2018) részleteiben is vizsgál (hasonló megállapításra jut még Szakálné Kanó et al. 2017). A magyar településhálózat gazdasági-versenyképességi szempontból leginkább kritikus jellemzője tehát az, hogy hiányoznak belőle a kellő méretű regionális központok (Salamin et al. 2008). A magyar vidéki városok általában nem tudják elég hatékonyan dinamizálni térségüket, illetve nem tudnak sikeresen rácsatlakozni nemzetközi szintű hálózatokra. Az európai értelemben vett (300–700 ezer fős) középvárosok hazánkban teljesen hiányoznak, és csak nyolc olyan városunk van, amelynek lélekszáma meghaladja a 100 ezer főt. Bár a legnagyobb vidéki városaink jelentős számú egyetemi hallgatóval rendelkeznek, a diplomásokat már kevésbé tudják megtartani.

A magyar településhálózat- és területfejlesztési koncepciók – nem meglepő módon – szinte mindig célul tűzték ki a Budapesten kívüli országos-regionális városi központok térszervező szerepének erősítését. A 1971. évi Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció (OTK) a felsőfokú központok és kiemelt felsőfokú köz-

pontok kijelölésével, az erőforrások és fejlesztési lehetőségek ezekre való koncentrációjával törekedett a térszerkezet arányosítására, ami az erőforrásoknak a kistelepülésekről való átcsoportosításával és a falusi térségek korlátozásával is járt (bővebben lásd Csomós 2009a).

Míg az 1998. évi OTK csak óhajtott célként fogalmazta meg a főváros és a vidék közötti különbségek mérséklését, addig a 2005. évi már versenyképességi fejlesztési pólusokként jelölte ki a legnagyobb – jellemzően periférikus fekvésű – öt nagyvárost, valamint Székesfehérvár–Veszprém kettősét (Salamon et. al 2005). A 2014. évi Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióban (OFTK) megjelent csapágyvárosok modellje a több központú fejlődés célját és az agglomerációs előnyök erősítését kombinálja a Budapest körüli tágabb tér városrégióvá (metropolisztérséggé) szervezésének víziójával. A határhoz közeli nagyobb városok – Debrecen, Miskolc, Szeged, Pécs, Győr – esetében pedig a határon túli városi központokkal való funkcionális integrálódást is bevonják a növekedési lehetőségekbe. A 2014 és 2020 között Magyarországra jutó uniós fejlesztési források programjai is az OFTK több központú városhálózati célját követik, egy megyei és nagyvárosi területi fejlesztéspolitikai keretben, és a Közép-Magyarországra jutó források jelentős szűkülése is ebbe az irányba hat (Péti 2014).

A fiatal, képzett lakosságot megtartó (és vonzó) képesség mérése – módszertan

Az elemzés módszertanát a témakörben elérhető nemzetközi vonzerómérési, rangsorolási módszertanok feldolgozása alapján alakítottuk ki. A vizsgált rangsormodelleket az 1. táblázat összesíti. Ezek közül három lista közvetlenül a települések vonzerójét ragadja meg a célcsoport számára (3., 4., 6.), míg a további négy lista egyéb, a szakirodalom szerint a célcsoport számára fontos attribútumok (kreativitás, fenntarthatóság, okosság) szerint rangsorol (1., 2., 5., 7.).

1. táblázat

A városok élhetőségét és vonzerejét elemző nemzetközi és hazai ranglisták dimenziói

Dimensions of international and Hungarian rankings analysing urban liveability and attractiveness

Ranglista szerzője, neve	Fókusz, vizsgált dimenziók
Nemzetközi példák	
1. Florida (2002) The Global Creativity Index	Tehetség (például: tudományos kutatók aránya), technológia (például: K+F-befektetések mennyisége), tolerancia
2. Európai Unió (2017) Cultural and Creative Cities Monitor	Kulturális vibrálás (például: látnivalók, múzeumok, mozik, színházak, terek és használók száma), kreatív gazdaság (például: a kreatív gazdasághoz kapcsolódó munkahelyek száma), képessé tevő környezet (például: közlekedési lehetőségek)
3. Millennial Cities Ranking (2017)	Üzleti ökoszisztéma, alapszolgáltatások (például: 39 m ² -es szoba havi ára, élelmiszerek ára, Uber- és biciklimegosztó szolgáltatás jelenléte), egyenlőség, szabadidő
4. List of places to live if you're under 26 (2018)	Alapszolgáltatások (például: buszjáratok száma m ² -enként, albérlet-árak), infrastruktúra, rekreáció (például: sportolási lehetőségek száma és minősége, szórakozási lehetőségek elérhetősége, zöldfelületek aránya), gazdaság (például: foglalkoztatottak aránya)
5. Sustainable Cities Index (2018)	Emberek (például: helyi egyetemek világrangsorban elfoglalt helye), bolygó (például: zöldfelületek aránya, biciklimegosztó szolgáltatások jelenléte), profit
Hazai példák	
6. Gen -Y City URBACT-projektben kidolgozott szakmai javaslat (2016)	Placemaking (például: lakhatás, mobilitás), megtartás (például: vonzó, minőségi munkahelyek), fejlesztés (például: inspiráló digitális közeg, tanárképzés és továbbképzés), vonzás (például: marketing, kommunikáció)
7. Lechner Tudásközpont Településértékelés és Monitoring módszertani javaslata (2015)	Okos mobilitás (például: közösségi közlekedés), okos környezet, okos lakosság (például: internet-előfizetések, városi Facebook-csoport, civil és lakossági aktivitás), okos életkörülmények, életminőség (például: lakhatási feltételek, jövedelem-színvonal, foglalkoztatottság), okos kormányzás, okos gazdaság (például: K+F)

A nemzetközi és hazai példák alapján hat tényezőcsoportot (dimenziót) tudunk beazonosítani, melyek befolyásolják a vizsgált célcsoport számára a városok vonzerejét és lakosságmegtartó képességét: alpinfrastruktúra, szolgáltatásgazdagság, munkahelyek és gazdaság, digitalizáció, oktatás, valamint a lakosság vonzására irányuló kommunikációs tevékenységek (kifejtésüket lásd a 2. táblázatban). Munkánkban a települések fiatal, képzett lakosságot megtartó (és vonzó) képességét e hat dimenzió alapján értelmezzük és azonosítjuk. Méréséhez kidolgoztuk a *kreatív tudás-vonzó indexét* (2. táblázat), amely azt mutatja meg, hogy a városok mekkora fiatal, képzett lakosság-megtartó potenciállal rendelkeznek, illetve, hogy milyen fejlődési tendenciákat mutattak e téren 2010 és 2017 között. A *kreatív tudás-vonzó index*, illetve

az alkalmazott dimenziók és változók a tekintetben különülnek el a megismert nemzetközi és hazai példáktól, hogy kifejezetten a fiatal, képzett lakosok igényeire koncentrálnak, és a nemzetközi rangsorokkal szemben ezen értékelés minden magyar városra elkészíthető.

2. táblázat

A kreatívtudás-vonzero index dimenziói és azok forrásai
Dimensions of the creative knowledge attractiveness index and their sources

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Dimenzió leírás	Dimenzió forrása (Alkalmazott ranglisták 1. táblázatban szereplő sorszáma)
Alapinfrastruktúra	Lakhatás	A fiatal népesség megtartása szempontjából kiemelten fontos, hogy rendelkezésre állnak-e jó minőségű, megfizethető lakások. A városok sikerességét szolgálja továbbá, ha aktív lakáspolitikával orientálják a helyi lakás piac alakulását.	3., 4., 6., 7.
	Épületek, terek, városi környezet	A fiatalok olyan városban élnek szívesen, ahol jól érzik magukat, melyhez elengedhetetlen a jó minőségű, vonzó városi környezet, a biztonságos, jól karbantartott közterek, városi zöldfelületek.	4., 5., 6.
	Mobilitás	A mobilitás szempontjából egyaránt fontosak a városon belüli és a városon kívülre irányuló közlekedés feltételei. Az utóbbi esetében számos magasabb képzettséget igénylő munkahely megköveteli a rendszeres utazást országhatáron belül és akár túl is, melyhez jó minőségű közúti és vasúti kapcsolatok szükségesek. Az előbbi esetében pedig a városon belüli hatékony célélérés (munkahely, otthon, szolgáltatások) és a fenntartható közlekedési formák szerepe emelendő ki.	2., 3., 4., 5., 6., 7.
Szolgáltatásgazdaság	Minőségi (köz-) szolgáltatások	A magas minőségű, versenyképes képzést biztosító intézményrendszer alapkövetelmény a fiatal népesség megtartása érdekében, csakúgy, mint a helyben fellelhető széles választékot biztosító bevásárlási lehetőségek.	5., 6.
	Rekreáció	A fiatal szakemberek azokat a városokat részesítik előnyben, amelyek gazdag rekreációs kínálattal, közösségi helyek széles választékával rendelkeznek (például: kávézók, éttermek, közterek, sportlétesítmények, kulturális intézmények), mely segít megteremteni számukra a munka- és magánélet egyensúlyát.	2., 3., 4., 6.

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Dimenzió leírás	Dimenzió forrása (Alkalmazott ranglisták 1. táblázatban szereplő sorszáma)
Munkahelyek, gazdaság	Vonzó, minőségi munkahelyek	A tehetséges, képzett szakemberek a versenyképes jövedelem mellett fontosnak tartják a munkahely minőségét és a helyben fellelhető, széles munkahelyválasztékot.	1., 2., 3., 4., 5., 6., 7.
	Ösztönző vállalkozói környezet	Fontos, hogy egy városban mennyire kedvező a környezet a vállalkozások indításához, igényelhető-e ilyen jellegű támogatás, segítség – például adókedvezmények, inkubátorházak – amelyek kedvező körülményeket biztosítanak vállalkozások indításához és növekedéséhez.	1., 2., 3., 4., 5., 6., 7.
	Szakmai és társadalmi közösségek	A fiatal, szakképzett munkaerő hosszú távú megtartását segítheti elő, ha a városban létrejönnek olyan szakmai és civil közösségek, melyek támogatják ezen szakemberek gyors beilleszkedését, helyi hálózatuk megteremtését.	1., 2., 3., 4., 5., 6., 7.
Digitalizáció	Digitális készségek az oktatás középpontjában	A technológia rohamos fejlődése, a digitalizáció és ezek által a digitális gazdaság bővülése új követelményeket támaszt a munkaerővel szemben, így a digitális készségek és ismeretek átadásának be kell épülnie az oktatás rendszerébe is.	6.
	Digitális feltételek	A magas színvonalú digitális környezet a lakosság valamennyi rétege, de különösen a fiatalabb korosztály számára kritikus fontosságú, így a lakosság megtartásához elengedhetetlen a jó minőségű digitális infrastruktúra megléte a településeken.	6., 7.
	Inspiráló digitális közeg	A városban a fiatalok megtartása és vonzása érdekében szükséges egy olyan inspiráló közeg létrehozása, mely nemcsak a digitális fogyasztást ösztönzi, hanem a digitális alkotó tevékenységeket is.	6.
Oktatás	Tanárképzés és továbbképzés	A digitális gazdaság támasztotta új kihívásokra való felkészülés tekintetében fontos a tanárképzés ilyen irányú megújítása, a már gyakorló pedagógusok továbbképzése.	6.
	Minőségi karrierorientáció	A versenyképes és a munkaerőpiaci folyamatokra reagáló munkaerő-kínálat megteremtéséhez szükséges a kereslet és kínálat tudatos, proaktív összehangolása, ennek támogatásához a keretrendszer kialakítása.	6.
Vonzás	A letelepedés segítése	Fontos lehet, hogy a városba érkező, a munka világába belépő fiatal szakemberek valós segítséget kapjanak letelepedésükhöz, beilleszkedésükhöz, főként a megfelelő lakhatási lehetőségek felkutatása tekintetében.	6.
	Marketing	A város egyedi adottságainak koordinált, hagyományos és innovatív csatornákat ötvöző kommunikációja segítségével a célcsoport jól elérhetővé, megszólíthatóvá válik.	6.
	Világos, egyedi ajánlat	Fontos, hogy a város képes legyen megfogalmazni egy világos ajánlatot arról, milyen egyedi adottságai vannak, mit tud kínálni az oda érkezők számára.	6.

A csapágyvárosok fiatal, képzett lakosságvonzó és -megtartó potenciáljának idő-soros elemzésére létrehoztuk a *kreatív tudás-vonzó változásindikátort* – a *kreatív tudás-vonzó index* egyszerűsített változatát, mely csak statisztikai adatokra támaszkodó, fajlagos mutatókat tartalmaz. A vizsgálatba bevont dimenziók és mutatók körét az 1. melléklet rögzíti. Kiszámítása: $z_i = \frac{x_i}{x_{max}} \cdot 100$ – ahol x_i az adott városhoz, az adott indikátorhoz tartozó érték, x_{max} az adott indikátor tekintetében elért legmagasabb érték a vizsgált városok között. Az egyes dimenziók értékeit a dimenzióhoz tartozó változók Z_i értékeinek mediánját véve kaptuk meg, az összes dimenziót tömörítő *kreatív tudás-vonzó változásindikátort* pedig az egyes dimenziókban elért eredményeik mediánját véve.

Annak kimutatására, hogy a csapágyvárosok jelenleg milyen fiatal, képzett lakosság-megtartó potenciállal rendelkeznek, létrehoztuk az *kreatív tudás-vonzó állapotindikátort* (KTVÁ_i), ami a *kreatív tudás-vonzó index* dimenzióira támaszkodik és két (felszereltség, attraktivitás) alindexet tartalmaz. A *felszereltség alindex* (A_{if}) (3. táblázat) a különböző szolgáltatások és infrastrukturális feltételek meglétét, minőségét eldöntendő (igen=1, nem=0) kérdésekkel méri (*dummy változók*). Esetében a különböző dimenziókban szerzett pontszámok összeadódnak, összegüket a legmagasabb pontszámmal rendelkező városéhoz viszonyítjuk. Az *attraktivitás alindex* (A_{ia}) (2. melléklet) statisztikai és Big Data-jellegű adatokra alapuló, fajlagos mutatókkal méri a város egyes attribútumainak vonzóságát, s kiszámítási módja megegyezik a *kreatív tudás-vonzó változásindikátor*éval. A *kreatív tudás-vonzó állapotindikátora* e két alindexből a következőképpen tevődik össze: $KTVÁ_i = A_{if} \cdot 0,3 + A_{ia} \cdot 0,7$

3. táblázat

A kreatív tudás-vonzó index felépítése

Components of the creative knowledge attractiveness index

Kreatív tudás-vonzó index		
Kreatív tudás-vonzó állapotindikátor		Kreatív tudás-vonzó változásindikátor
Attraktivitás alindex	Felszereltség alindex	

A *kreatív tudás-vonzó index*, illetve az alkalmazott dimenziók és változók fontos és újszerű vonása a Big Data-jellegű adatforrások alkalmazása. Azonban fel kell hív-nunk a figyelmet módszertanunk korlátaira: mivel a *kreatív tudás-vonzó indexet* az adatsorok maximumértékeihez történő viszonyítással állítottuk elő, ezért relatív sorrend adható meg vele, tehát a vizsgált városok csak egymással hasonlíthatók össze e módszer segítségével, a Budapesttel vagy a külföldi városokkal történő összevetést nem teszi lehetővé. A puha mutatók bevonása az elemzésbe megbízhatatlanságot, az érvényesség csökkenését is jelentheti, miközben ez lehet a módszer egyik fő erénye. E kockázat és a módszertan szubjektivitásának csökkentése érdekében öt statisztikussal konzultáltunk, valamint a módszertani szakirodalom szerint jártunk el (Saisana–Tarantola 2002, Freudenberg 2003, Nardo et al. 2005). Pilot jellegű mód-

szertanunk elsősorban kvantitatív elemekre támaszkodik. Ennek eredményeit tovább árnyalhatja kvalitatív adatfelvétel, esettanulmányok feldolgozása.

A *kreativitás-vonzó index* alkalmazása mellett kiegészítő módszertanként tervdokumentum-elemzést végeztünk. Ennek keretében áttekintettük a csapágyvárosok koncepcióját érintő országos szintű tervdokumentumokat, illetve a hét vizsgált település aktuális integrált településfejlesztési stratégiáját, településfejlesztési koncepcióját, valamint az ifjúságpolitikai és kulturális koncepciókat, amennyiben ilyenekkel rendelkezett a település.

Eredmények

A vizsgált városok

A csapágyvárosok gazdasági-történelmi profiljának bemutatása a 3. mellékletben található. A KSH adatai alapján, a vizsgált települések között találjuk a 100 ezer főnél népesebb Kecskemétet és Székesfehérvárt, míg Szolnok, Tatabánya, Dunaujváros, Salgótarján és Gyöngyös a magyarországi középvárosok kategóriájába tartoznak (30 és 100 ezer fő közötti lélekszámukkal). A hét csapágyváros közül öt megyeszékhely (Kecskemét, Székesfehérvár, Szolnok, Tatabánya, Salgótarján), egy megyei jogú város (Dunaujváros), valamint egy járásszékhely (Gyöngyös).

A vizsgált hét város közül hatnak közös demográfiai jellemzője a csökkenő népességszám és az elöregedési trend – ez alól Kecskemét kivétel, hiszen e település népessége 2003 óta növekedő-stagnáló trendet mutat, illetve a többi településtől eltérően, az öregedési trend ellenére, e városban megfigyelhető a fiatalok számának növekedése is, igaz alacsonyabb mértékű az időskorúak számának gyarapodásától. A vizsgált településeket kivétel nélkül a természetes fogyás jellemzi, tehát Kecskemét lakossága is az újonnan (feltételezhetően gazdasági indokok miatti) beköltözők által gyarapszik. A lakónépességből a 20–39 évesek aránya a nagyobb településeken alacsonyabb, míg Salgótarjánban a legmagasabb.

A munkanélküliségi ráta mindegyik városban csökkent a vizsgált időszak válság utáni periódusában, 2012 óta, melynek két jelentős oka a gazdasági fellendülés, illetve az átfogó közmunkaprogram. A vizsgált időszakban Salgótarjánban volt legmagasabb a munkanélküliségi ráta.

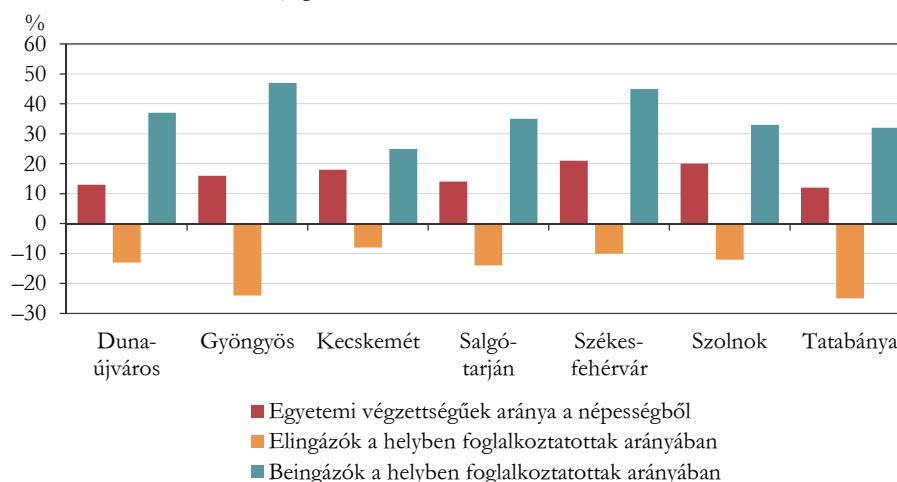
Az egyetemi diplomával rendelkezők aránya (1. ábra) összefüggést mutat a település méretével: Székesfehérváron, Szolnokon és Kecskeméten a legnagyobb, Tatabányán azonban a város lélekszámahoz képest igen alacsony a diplomások aránya. A felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma egyre csökken minden vizsgált településen. Az elingázók arányáról legfrissebb adatok 2011-ből származnak, amelyekből kitűnik, hogy míg az Gyöngyösön és Tatabányán a legmagasabb, addig Kecskeméten a legalacsonyabb.

A településre beígázók aránya a helyben foglalkoztatottakhoz képest Gyöngyösön a legmagasabb, amit Székesfehérvár és Dunaujváros követ.

1. ábra

Az egyetemi végzettségűek, valamint az el- és beingázók aránya, 2011

Ratio of university graduates and inward/outward commuters, 2011

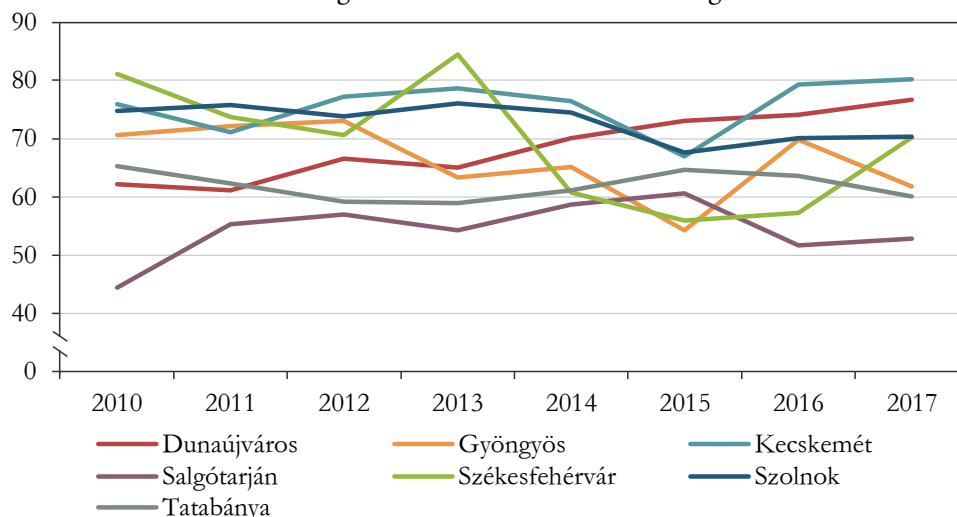
A lakosságmege tartó potenciál alakulása 2010 és 2017 között – a kreatív tudás-vonzó változásindikátor eredményei

A *kreatív tudás-vonzó változásindikátort* a 2010 és 2017 közötti időszakra számítottuk ki (4. ábra). Eredményei azonban nem vehetők össze a 2017. évi, bővített vizsgálattal, hiszen a teljes időszakra – adathiány miatt – a változók körét szűkítenünk kellett.

2. ábra

A kreatív tudás-vonzó változásindikátor alakulása

Evolution of the change indicator for creative knowledge attractiveness

A *kreativitás-vonzóerő változásindikátor* láthatóvá tette, hogy 2015 kivételével a vizsgált időszak minden évében Salgótarján indikátora volt a legalacsonyabb, mely főként a digitalizáció és az oktatás dimenziókhöz köthető. Ezt a várost az idősor legtöbb évében – az átlagos indikátorral és alacsony digitalizációs teljesítménnyel rendelkező – Tatabánya követi, melynek 2015-re sikerült megelőznie Gyöngyöst. Székesfehérvár 2013-ban erőteljes kiugrást mutat, ami számos dimenzióban elért kiváló teljesítményére vezethető vissza: ilyen például a digitalizáció, a szolgáltatásgazdaság (kiemelten a rekreációs lehetőségek), a munkahelyek, gazdaság (helyi szakmai és társadalmi közösségek), továbbá az oktatás (tanárképzés). Szinte az egész vizsgált időszakban Kecskemét és Szolnok indikátora a legmagasabb, miközben megfigyelhető Dunaujváros lassú felfelé ívelő pályája is. Kecskemét vezető pozícióját főként kiemelkedő rekreációs lehetőségeinek, helyi szakmai és társadalmi közösségeinek, illetve a városban található kedvező lakhatási feltételeknek köszönheti. Szolnok azonban kevésbé mutat kimagasló értékeket, a városnak ugyanis az idősoros lista számos dimenziójában kiegyensúlyozottan magasak az eredményei – mindazonáltal az idősor első felében inkább a lakhatásban és a minőségi szolgáltatásokban, második felében pedig az oktatásban, a minőségi karrierorientációban emelkedik ki. Dunaujváros felfelé ívelő pályáját főként a digitalizáció dimenziójában elért eredményei határozzák meg, illetve a városban megtalálható ösztönző vállalkozói környezet, valamint a helyi épített és természeti környezet, a városi terek, melyben meghatározó szerepe van a városban található jelentős zöldfelületi hányadnak.

Megállapíthatjuk, hogy a csapágyvárosok változásindikátorai legnagyobb mértékben 2014-ben konvergáltak és 2010-ben szóródtak.

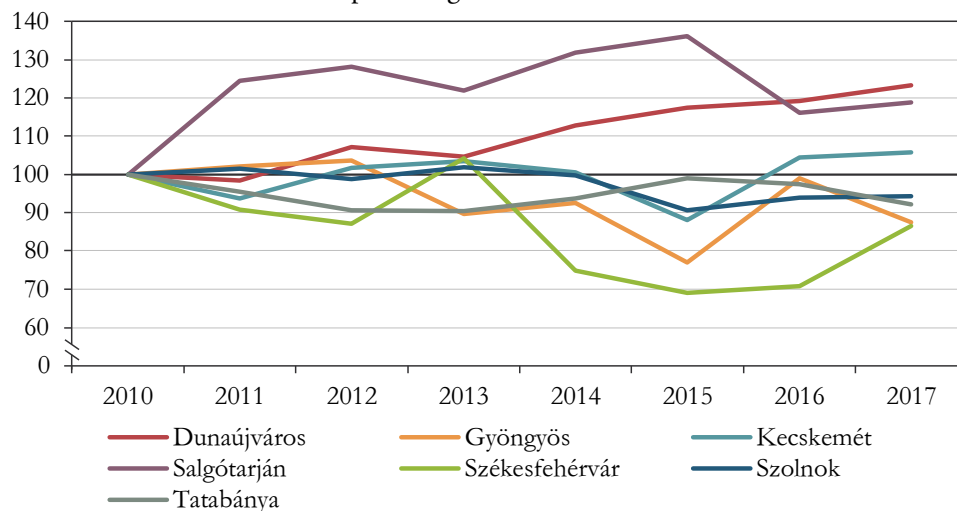
Ha a vizsgált városok fejlődését saját, 2010. évi teljesítményükhöz viszonyítjuk (3. ábra), akkor Salgótarján fejlődése a legnagyobb mértékű, amit Dunaujvárosé követ, míg 2013 óta Székesfehérváré visszaesést mutat.

A többi város fejlődése viszonylag stabil volt, egyenletes teljesítménnyel, kisebb törésekkel. Fontos azonban megjegyezni, hogy az indikátor relatív pozíciót mér, így egyes városok alacsonyabb indikátora nem feltétlen saját eredményük romlását, hanem akár a többi város eredményeinek javulását mutatja. Például a vizsgált településhez képest Székesfehérváron 2013-tól kedvezőtlen tendencia figyelhető meg az oktatási létesítmények kihasználtságában és számában, továbbá a működő vállalkozások számában és a munkahelyteremtésben, valamint a rekreációs lehetőségekben részt vevők száma is csökkent. A 3. melléklet településismertetéséből megállapíthatjuk, hogy az országos és megyei átlaghoz képest több, az imént ismertetett tényező esetében Székesfehérvár átlagon felül teljesít, így az említett romló tendenciájú időszak egyértelműen a többi településhez való viszonyítással és azok kiváló teljesítményével magyarázható.

3. ábra

Kreatívtudás-vonzero változásindikátor a 2010. évi százalékában

Change indicator for creative knowledge attractiveness
as a percentage of the 2010 value

Lakosságmegtartó potenciál és a kreatívtudás-vonzero index alapján felállított városrangsor – a kreatívtudás-vonzero állapotindikátorának eredményei

Felszereltség alindex

A *felszereltség alindex* eredményei (4. táblázat) azt mutatják, hogy a vizsgált települések közül Székesfehérvár a legprospérálóbb, majd kevéssel lemaradva követi Szolnok és Kecskemét. Míg Dunaújváros, Gyöngyös és Tatabánya egyfajta középmezőnyt alkot, addig Salgótarján felszereltsége a legkedvezőtlenebb.

4. táblázat

A felszereltség alindex eredményei, 2017
Results achieved in Equipment sub-index, 2017

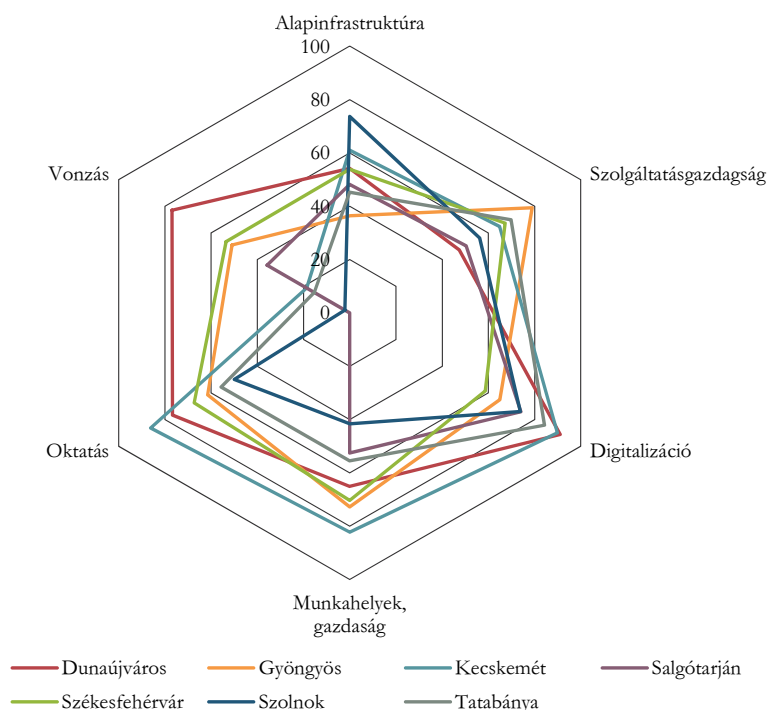
Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Felszereltség alindex (igen [X]/nem)	Székes- Fehérvár	Szolnok	Kecskemét	Gyöngyös	Duna- újváros	Tatabánya	Salgótarján
Alapinfrastruktúra	Lakhatás	Aktív önkormányzati lakáspolitikai megléte	X	X	X	X		X	X
	Városi környezet	Történelmi városközpont megléte	X	X	X	X			
	Mobilitás	Egyetemi campus megléte	X		X	X			
Szolgáltatásgazdaság	Minőségi közszolgáltatások	Alternatív közlekedési módok (bike/car sharing) megléte		X	X				
		HVG 100 legjobb középiskola rangsorában szerepel-e a legjobb 50 között	X	X	X				
Munkahelyek, gazdaság	Rekreáció, harmadik helyek	HVG felsőoktatási rangsorában szerepel-e a legjobb 100 között	X	X	X				
	Vonzó, minőségi munkahelyek	Kulturális koncepció megléte				X	X	X	
	Szakmai és társadalmi közösségek	Inkubátorház megléte	X	X	X	X			X
Digitalizáció	Ösztönző vállalkozói környezet	Önkormányzat-egyetem együttműködés	X	X	X	X	X	X	X
	Digitális készségek az oktatás középpontjában	Adókedvezmények megléte vállalkozóknak	X	X	X	X	X	X	X
	Inspiráló digitális közeg	Digitális készségeket fejlesztő szakkörök, versenyek megléte az oktatási intézményben	X	X	X	X	X	X	X
	Digitális feltételek	Közösségi (coworking) irodák megléte	X	X	X	X	X	X	X
Oktatás	Tanárképzés és továbbképzés	Free wifi spotok megléte	X	X	X	X	X	X	
	A letelepedés segítése	Tanár-(tanító-) képzés a helyi egyetemen	X		X	X	X	X	
Vonzás	Marketing, kommunikáció	Ifjúságpolitika megléte	X	X				X	
	Világos, egyedi ajánlat	Lakhatási támogatás biztosítása az önkormányzat részéről	X	X					
		Lakónépesség-vonzó kampány megléte	X	X				X	
		Szlogen megléte	X	X	X			X	
		Imázsfilm megléte	X	X	X			X	
		Fiataloknak szóló fesztivál megléte	X	X	X	X		X	
Összpont			17	15	15	12	11	11	5

Attraktivitás alindex

Az *attraktivitás alindex* eredményeit a 4. ábra mutatja.

4. ábra

Az attraktivitás alindex eredményei, 2017
Attractiveness sub-index results

Az attraktivitás alindex Kecskemét esetében volt a legkedvezőbb. A 4. ábrán látható, hogy e település elsősorban a munkahelyek, gazdaság és az oktatás dimenziókban emelkedett ki – ösztönző vállalkozói környezetével és a helyi tanárképzéssel összefüggésben –, magas értékű továbbá a digitalizáció terén, ellenben a vonzás dimenzióban nem volt kedvező az értéke. Dunaújváros a digitalizáció és a vonzás dimenzióban, a fiataloknak szóló fesztiváljai és aktív helyi Facebook közössége miatt az attraktivitás alindex tekintetében szintén kimagasló, a szolgáltatásgazdagság dimenzióban azonban alacsony az indikátor, ami a helyben fellelhető alacsony számú és/vagy minőségű rekreációs lehetőséggel magyarázható.

Gyöngyös és Székesfehérvár attraktivitás alindexe átlagos teljesítményt mutat. Gyöngyös kiemelkedik a szolgáltatásgazdagság tekintetében – mely többek között minőségi szolgáltatásainak és közszolgáltatásainak köszönhető – és kedvezőek az értékei a munkahelyek, gazdaság dimenzióban is. Székesfehérvár egyenletesen magas

teljesítményt mutat szinte az összes dimenzióban, a digitalizáció tekintetében azonban kedvezőtlen a helyzete.

Tatabánya és Szolnok átlagosan kedvezőtlen pozíciót értek el indikátorértékeik alapján, az előbbi szolgáltatásokban gazdagabb, azonban szinte az összes többi dimenzió esetében az alsó harmadban foglalt helyet. Szolnok alapinfrastruktúrája bizonyult a legjobbnak a vizsgált városok közül, mely magában foglalja a megfelelő lakhatási, lakókörnyezeti és mobilitási feltételeket, munkahelyek, gazdaság, illetve vonzás tekintetében azonban e város rendelkezik a leggyengébb indikátorral, ami a vonzó, minőségi munkahelyek hiányára, továbbá a fiatalokat célzó városmarketing tevékenység, és az e célcsoportnak szóló programok, fesztiválok hiányára vezethető vissza. A lista legkedvezőtlenebb pozíciója Salgótarjáné, amely az oktatásban jelentősen lemarad a többiektől, s a többi dimenzióban is kedvezőtlenek a mutatói.

A bemutatott rangsort tekintve fontos megemlíteni, hogy egy település sem teljesített egyöntetűen gyengén, minden város esetében voltak kiemelkedő dimenziók, a sereghajtó eredmény bizonyos esetekben azzal magyarázható, hogy átlagosan az alsó, illetve alsó-közép harmadban teljesített a város, nem volt jelentős számú kiemelkedően rossz vagy jó eredménye.

A *kreatív tudás-vonzó index* összesített rangsorában Kecskemét érte el a legmagasabb eredményt, míg Salgótarján mindkét alindex szerint és az összesített rangsorban is a lista legvégén szerepel (5. táblázat).

5. táblázat

A kreatív tudás-vonzó index részeredményei, 2017
Partial results of the creative knowledge attractiveness index

Város	Attraktivitás alindex		Felszereltség alindex		Kreatív tudás-vonzó index	
	érték	rangsor	érték	rangsor	érték	rangsor
Kecskemét	73,5	1.	88,2	2.	79,6	1.
Székesfehérvár	62,9	4.	100	1.	74,1	2.
Dunaújváros	70,9	2.	64,7	4.	70,2	3.
Szolnok	53,1	6.	88,2	2.	65,3	4.
Gyöngyös	63,2	3.	70,6	3.	63,0	5.
Tatabánya	55,6	5.	64,7	4.	57,7	6.
Salgótarján	49,2	7.	29,4	5.	43,8	7.

Az idősoros elemzés és a két alindex eredményeit megvizsgálva két vagy három csoportot különíthetünk el.

Két csoport esetén fejlett városként jellemezhetjük Kecskemét, Székesfehérvár és Szolnok hármasát, és fejlődő településként a Dunaújváros, Tatabánya, Gyöngyös, Salgótarján csoportot az őket jellemző *kreatív tudás-vonzó index* alapján.

Három klasztert elkülönítve a fejlett települések közé sorolhatjuk Kecskemétet és Székesfehérvárt, feltörekvő várostípus Dunaujváros és Szolnok, a harmadik csoport pedig jelentős belső heterogenitást mutat, így őket vagy fejlődőnek vagy nem besorolhatónak tekinthetjük. Főként a feltörekvő városok esetében fontos kiemelni a vonzás dimenzió, a városmarketing és kommunikáció meghatározó szerepét dinamikájukban, éppen az e dimenzióban elért eredményeknek a legnagyobb a szórása a vizsgált városok esetében.

A vizsgálat meglepő eredménye a posztszocialista iparvárosok eltérő pozíciója, fejlettségi szintje. Tatabánya – amely a rendszerváltozás után talpra állt volt ipari központként él a köztudatban – sereghajtó pozíciója éppen annyira nem várt, mint Dunaujváros – az emberarcú, de ikonikusan szocialista imázsú településé – jelentős potenciálja a fiatal, képzett munkaerő vonzására. Gyöngyös méretéből fakadó funkcióhiányosságánál fogva tért el a többi vizsgált várostól, így az általa elért, az *attraktivitás alindex* alapján még Székesfehérvárt is maga mögé utasító eredménye szintén meglepetésnek tekinthető.

Fontos továbbá, hogy az elingázók/beingázók aránya alapján a vizsgált települések sorrendje igen hasonlít a *kreatív tudás-vonzó index* szerinti rangsorhoz.

Következtetések

Kutatásunkban a policentrikus városrégió-fejlődés lehetőségeit meghatározó fontos tényező, a kreatív lakosságot vonzó potenciált vizsgáltuk a Budapest körüli csapágyvárosokban. A fiatal és képzett, a kreativitás különleges lehetőségeit hordozó lakosság megtartása mint cél kulcsfontosságú a városi versenyképesség növeléséhez. Kutatásunk legfontosabb következtetései:

1. *Népességszám:* A csapágyvárosok közül azok tudják sikeresebben megtartani lakosságukat, amelyek nagyobb lélekszámúak. Külföldi példák szerint a népességszámmal való összefüggés ugyan nem kizárólagos, de csak hosszú távú tervezéssel érhető el, hogy az oktatásba, a kultúrába, a közösségek fejlesztésébe való befektetés népességszámtól függetlenül jelentős sikereket eredményezzen. Kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a települési vonzerő nemcsak a népességszámmal arányos, hanem a diplomások népességen belüli arányával is. Ez egyfajta önerősítő (a kisebb települések szempontjából öngerjesztő) folyamatként azt eredményezi, hogy a diplomások arányában egyre nagyobb különbség lesz a kisebb és nagyobb lélekszámú települések között.
2. *Globalizáltság:* A csapágyvárosok városrangsorban elért eredményeit jelentősen meghatározta, hogy a város mennyire kitett a globális piacnak és mennyire kapcsolódik össze a nyugati országokkal való kereskedelmi hálózatokkal. A *kreatív tudás-vonzó változásindikátor* alapján Székesfehérvár mutatta a legnagyobb változásokat, mind pozitív, mind negatív irányba. Ebben szerepe lehet a globális piaccal való összekapcsoltságának és a külföldi működőtöke-

befektetések arányának. Míg Székesfehérvárhoz hasonlóan változott Kecskemét és Szolnok, addig a többi csapágyváros teljesen más dinamikát mutatott 2011 és 2017 között.

3. *Ipari múlt:* Míg a jelentős (nehéz)ipari múlttal rendelkező három csapágyváros közül míg Tatabánya és Dunaujváros ismét sikeresebb pozícióba került 2017-re, addig Salgótarjának egyáltalán nem sikerült gazdasági profilt váltania. A jelentős ipari parkkal rendelkező Tatabánya relatív sikerében jelentős szerepet játszik földrajzi elhelyezkedése a Budapest–Bécs-tengelyen.
4. *Oktatás:* A csapágyvárosok fiatal, képzett lakosságot vonzó potenciáljának tekintetében kiemelt szerepe van a felsőoktatási intézmények jelenlétének, oktatási kínálatának. A városrangsorban jó helyezését Kecskemét, Székesfehérvár, Szolnok és Dunaujváros 2010 és 2017 közötti jelentős felsőoktatás-fejlesztésének is köszönheti. Ezzel szemben Tatabányán, Gyöngyösön egyértelműen csökkent a felsőoktatási kínálat, Salgótarján pedig – megyeszékhelyként – egyáltalán nem kínál felsőoktatási lehetőségeket a fiatal lakosságnak. Salgótarján jelentős lemaradása a komplex mutató több alindexében a felsőoktatás hiányával magyarázható.
5. *Komplementer szerep:* A csapágyvárosok Budapesttel nem tudnak versenyezni, de nagyon fontos komplementer szerepük lehetne egy tágabb, több központú metropoliszrégióban. A legnagyobb eséllyel Kecskemét és Székesfehérvár válhat ennek számottevő alközpontjává.

A vizsgált csapágyvárosok gazdasági-társadalmi szempontból nagyon különböznek egymástól, éppen ezért eltérő fejlesztési stratégiára van szükségük, de mindegyik esetében igény lenne olyan, a kreatív fiatalokat megnyerő és megőrző tudatos stratégiákra, melyek integrált módon beépíthetők a városfejlesztésbe.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció a Széchenyi 2020 program EFOP-3.6.1-16-2016-00013 *Intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések a Budapesti Corvinus Egyetem székesfehérvári Campusán* című európai uniós projektje keretében készült. A szerzők a vizsgálat módszertanának kialakításához Kézy Béla a Gen-Y City URBACT-projekt keretében kidolgozott szakmai javaslatait is felhasználták.

A szerzők köszönetüket fejezik ki Péti Mártonnak és Kocsis János Balázsnak az átfogó koncepció kidolgozásában nyújtott segítségükért, valamint Varga Ágnesnek, Jeney Lászlónak, Ságvári Bencének és Rovács Barnának, akik hasznos módszertani javaslataikkal hozzájárultak a kutatás színvonalának emeléséhez.

1. melléklet

Az állapotindikátor dimenziói és azok forrásai

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Indikátor	Adatforrás
Alapinfrastruktúra	Lakhatás	2012–2017 között épített (új építésű) lakások aránya a lakásállományból	KSH
		Átlagos ingatlan bérleti ár/m ² (2017 utolsó havi átlag) (reciprok)	ingatlanet.hu
	Épületek, terek, városi környezet	Rendszeresen tisztított közterület a belterület arányában (km ²)	KSH
		Regisztrált bűncselekmények száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR)
		Zöldterület a települési belterület arányában (%)	takarnet.hu
	Mobilitás	Budapesti vagy bécsi nemzetközi repülőtér elérhetősége autóval (perc) 8 munkaóraóra vetítve (reciprok)	Saját számítás a maps.google.com útvonaltervezője alapján, 2019
		Személygépkocsik ezer főre jutó száma az üzemeltető lakhelye szerint (reciprok)	KSH
		A településről egy nap közlekedő vasúti járatok száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	elvira.hu
		Települést érintő helyközi buszvonalak száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	Középkélet-magyarországi Közlekedési Központ Zrt. (KMKK), Középnnyugat-magyarországi Közlekedési Központ Zrt. (KNYKK), Dél-alföldi Közlekedési Központ Zrt. (DAKK) hivatalos honlapja
		Helyi buszjáratok száma a településen a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	Tatabányai Közlekedési Kft. (T-Busz), KNYKK, KMKK, DAKK hivatalos honlapja
		Egy nap közlekedő helyi buszjáratok száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	T-Busz, KNYKK, KMKK, DAKK hivatalos honlapja
		Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza az önkormányzati és állami kiépített út és köztér arányában	KSH
		Önkormányzati kiépített járda hossza (km) az önkormányzati és állami kiépített út és köztér arányában	KSH

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Indikátor	Adatforrás		
Szolgáltatásgazdaság	Minőségi (köz-) szolgáltatások	Felsőoktatásban részt vevő hallgatók aránya a nappali képzésben (képzés helye szerint) a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Bevásárlóközpontok és hipermarketek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	TeIR		
		Kiskereskedelmi üzletek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	TeIR		
	Rekreáció	Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Múzeum- és színházlátogatók a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Kulturális rendezvényeken részt vevők száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Rendszeres művelődési formákban részt vevők száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Büfék száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Google-ön 4,5 felett értékelt kávézók száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	maps.google.com		
		Google-ön 4,5 felett értékelt éttermek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	maps.google.com		
		Regisztrált (társas) vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban, a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Regisztrált (társas) vállalkozások száma a művészet, szórakoztatás, szabadidő nemzetgazdasági ágban, a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH		
		Munkahelyek, gazdaság	Vonzó, minőségi munkahelyek	Működő vállalkozások száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve (2016)	KSH
				Egyetemi végzettségű, 1–3 év munkatapasztalattal rendelkező fiataloknak kínált állások száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	profession.hu
				Munkanélküliségi ráta (reciprok)	KSH
Összes belföldi jövedelem ezer adózóra vetítve	Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV)				
Ösztönző vállalkozói környezet	Adókedvezmény vállalkozásoknak az összes vállalkozás arányában (2016)		NAV		
	EU-s pályázati K+F-támogatás értéke a 2014–2017-es időszakban, az összes kifizetett támogatás arányában		TeIR, palyazat.gov.hu		
	Szakmai és társadalmi közösségek		Településhez kötődő Facebook-csoportok száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	facebook.com	
Nonprofit és civil szervezetek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve		KSH			

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Indikátor	Adatforrás
Digitálizáció	Digitális készségek az oktatás közép-pontjában	Helyi egyetem(ek) által elnyert EU-s pályázati források a 2014–2017-es időszakban, az összes kifizetett támogatás arányában	palyazat.gov.hu
		Gyapardó tudástökre fordított EU-s források a 2014–2017-es időszakban, az összes kifizetett támogatás arányában	TeIR, palyazat.gov.hu
	Digitális feltételek	Internet-előfizetések száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Ezer lakosra jutó könyv, számítástechnika és egyéb iparcikk kiskereskedelmi üzlet	KSH
		Nyilvános, ingyenes közösségi wifi hotspotok száma az adott településen a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	wifispc.com
	Inspiráló digitális közeg	Regisztrált vállalkozások száma a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban az összes regisztrált vállalkozás arányában	KSH
Regisztrált vállalkozások száma az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban összes regisztrált vállalkozás arányában		KSH	
Oktatás	Tanárképzés és továbbképzés	Egy egyetemi hallgatóra jutó oktatók száma	KSH
		Tanárképzésbe felvettek száma az összes felvett arányában	Felvi.hu
	Minőségi karrierorientáció	Önkormányzati szakmai/tudományos ösztöndíjprogramok száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	önkormányzati honlapok
Vonzás	A letelepedés segítése	Önkormányzat által piaci alapon bérebe adott lakások száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH
	Marketing	Facebook-kedvelők a lakónépesség arányában ezer főre vetítve (hivatalos oldalak – helyi lakosoknak)	facebook.com
		Hivatalos online felületek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	települési honlap, Facebook, Instagram, YouTube
	Világos, egyedi ajánlat	Facebook-kedvelők száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve (informális, turisztikai oldalak – nem csak helyi lakosoknak)	facebook.com
		Helyi, fiataloknak szóló fesztiválok Facebook oldalait kedvelők száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	facebook.com

2. melléklet

A változásindikátor dimenziói és azok forrásai

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Indikátor	Adatforrás
Alapinfrastruktúra	Lakhatás	2012–2017 között épített (új építésű) lakások aránya a lakásállományból	KSH
		Átlagos ingatlan bérleti ár/m ² (2017 utolsó havi átlag) (reciprok)	ingatlanet.hu
	Épületek, terek, városi környezet	Rendszeresen tisztított közterület a belterület arányában (km ²)	KSH
		Regisztrált bűncselekmények száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	TeIR
		Zöldterület a települési belterület arányában (%)	takarnet.hu
	Mobilitás	Személygépkocsik ezer főre jutó száma, az üzemeltető lakhelye szerint (reciprok)	KSH
		Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza az önkormányzati és állami kiépített út és köztér arányában	KSH
		Önkormányzati kiépített járda hossza (km) az önkormányzati és állami kiépített út és köztér arányában	KSH
	Szolgáltatásgazdaság	Minőségi (köz) szolgáltatások	Felsőoktatásban részt vevő hallgatók aránya a nappali képzésben (képzés helye szerint) a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve
Bevásárlóközpontok és hipermarketek száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve			TeIR
Kiskereskedelmi üzletek száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve			TeIR
Rekreáció		Játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Múzeum- és színházlátogatók a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Kulturális rendezvényeken részt vevők száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Rendszeres művelődési formákban részt vevők száma a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Regisztrált (társas) vállalkozások száma a szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban, a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH
		Regisztrált (társas) vállalkozások száma a művészet, szórakoztatás, szabadidő nemzetgazdasági ágban, a lakónépeség arányában, ezer főre vetítve	KSH

(A táblázat a következő oldalon folytatódik.)

(Folytatás.)

Nagy dimenzió	Kis dimenzió	Indikátor	Adatforrás
Munkahelyek, gazdaság	Vonzó, minőségi munkahelyek	Működő vállalkozások száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve (2016)	KSH
		Munkanélküliségi ráta (reciprok)	KSH
	Ösztönző vállalkozói környezet	Fejlesztési adókedvezmény vállalkozásoknak az összes vállalkozás arányában (2016)	TeIR
		EU-s pályázati K+F-támogatás értéke az összes kifizetett támogatás arányában, a 2014–2017-es időszakban	TeIR, palyazat.gov.hu
Szakmai és társadalmi közösségek	Nonprofit és civil szervezetek száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH	
Digitalizáció	Digitális készségek az oktatás közepontjában	Helyi egyetem(ek) által elnyert EU-s pályázati források az összes kifizetett támogatás arányában	palyazat.gov.hu
	Digitális feltételek	Internet-előfizetések száma a lakónépesség arányában, ezer főre vetítve	KSH
	Inspiráló digitális közeg	Regisztrált vállalkozások száma a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban az összes regisztrált váll arányában	KSH
		Regisztrált vállalkozások száma az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban összes regisztrált vállalkozás arányában	KSH
Oktatás	Tanárképzés és továbbképzés	Egy egyetemi hallgatóra jutó oktatók száma	KSH
	Minőségi karrierorientáció	Regisztrált vállalkozások száma az oktatás nemzetgazdasági ágban az összes vállalkozás arányában	KSH

3. melléklet

A csapágyvárosok főbb gazdasági-társadalmi jellemzői

Dunaújváros – korábbi nevén Sztálinváros – az 1950-es évek első, ipari előzmények nélküli, történelmére büszkén visszatekintő szocialista iparvárosa, amely a Dunán szállított vasra és szénre épülő vasmű köre szerveződött. A szocialista várostervezés és -fejlesztés nem csupán az ipar fellegvárává, de az amerikai jólétet imitáló szimbólummá is akarta tenni a várost nagyberuházásai által. A lakótelep-építések mellett jelentős mennyiségű zöldfelületet is létesítettek, így a mai napig egy zöld, élhető, városszerkezetében emberi település, ahol a sportinfrastruktúra telepítése is nagy szerepet kapott. Az 1980–1990-es évek válsága óta némi gazdasági élénkülést is mutat – köszönhetően az M6-os autópálya megépítésének – ám jövedelmi összehasonlításban továbbra is elmarad a központi régiótól és a nyugat-magyarországi megyéktől. Az enyhe gazdasági élénküléssel párhuzamosan az oktatás fejlesztésével – a Dunaújvárosi Egyetemet érintő beruházással – a város a térség sokoldalú felsőoktatási centrumává vált.

Gyöngyös, a vásárvonalon fejlődött történelmi mezőváros a Mátra lábánál terül el, történelmi múltját hangulatos városarculata tükrözi. A 33 ezret alig meghaladó népességszáma csökkenő tendenciát mutat, nem rendelkezik megyei jogú város címmel, s hiányoznak a központi funkciói, hiszen – a vizsgált településeknél lényegesen kisebb – mérete korlátozza lehetőségeit a szolgáltatás, a szórakoztatás és a munkahelykínálat biztosítása terén egyaránt. A település jelentőségét és a beruházások szempontjából kedvező adottságait Budapest közelségének köszönheti, jelentős számú a fővárosba ingázó helyi munkaerő. A városban jelen van a felsőoktatás is, a Károly Róbert Főiskola integrációjával az egri Eszterházy Károly Egyetembe, Gyöngyösön kihelyezett campus kezdett működni, főként vidékfejlesztési, turisztikai, gazdasági profillal, levelező munkarendben.

Kecskemét mezővárosi hagyományokkal és erőteljesen polgárosodott múlttal rendelkezik, mely építészeti arculatában, továbbá kellemes, nagy terekkel bíró belvárosában is megmutatkozik. A város a szocializmusban erős élelmiszeripari orientációjával a gyümölcstermesztés központjaként funkcionált: konzervgyár létesült a településen, megnyitotta kapuit a budapesti Kertészeti Egyetem kihelyezett képző intézménye, a Kertészeti Főiskola, mely később, az intézményi integrációkat követően műszaki karokkal is kibővült. Gazdasági szárnyalása az M5 autópálya megépítésével kezdődött az 1990-es évek végén, hiszen ezzel közlekedésföldrajzi értelemben Budapest közelébe került a város. A Mercedes gyár betelepülése (2009–2010) új gazdasági növekedési pályára állította, hiszen az autógyártási központ az egész helyi gazdaságnak új lendületet adott. Mindez az oktatás fejlesztésében is megmutatkozott, hiszen – a Magyar Nemzeti Bank támogatásával – az új gazdasági profilnak megfelelően egyetemi karok fejlesztésébe is kezdtek, előbb Pallas Athéné, majd Neumann János Egyetem néven.

Salgótarján főként a szocialista iparosítás során nagyra nőtt nehézipari város, egykor jelentős üvegyártással, vaskohászattal, szénbányászattal, valamint a szocializmus épített örökségével, s nagy kiterjedésű és mennyiségű hátrahagyott barnamezős területtel. A város sajátossága továbbá egyedi morfológiája, hiszen egy szűk völgybe és annak oldalvölgyeibe „szorult”, hosszan elnyúló település. A megyeszékhelyek közül a legkevesbé tudott a gazdasági szerkezetváltásból adódó válságból kilábalni: leépültek energia- és nyersanyag-igényes iparágai, felsőoktatási intézményét nem tudta fenntartani, népességszáma és a város gazdasági aktivitása folyamatosan csökken.

Székesfehérvár egykori királyi székhelyként történelmi város, vásárvárosként pedig hagyományos kereskedelmi központ, amit jelenlegi belvárosa, várfallal körülvett, hangulatos óvárosa mutat. Gazdaságát alapvetően a szocialista iparfejlesztés határozta meg: míg az 1950-es években fejlettsége jóval elmaradt az akkoriban hasonló profilú Dunaujvárosétól, addig az 1970-es évektől előtérbe került Székesfehérvár gazdaságfejlesztése, s a szocialista iparfejlesztésnek is fontos területe lett, gépipari fókusszal, magában foglalva a Könnyűfém-művet, az alumínium hengerművet és az Ikarus buszok gyártását, az elektrotechnikát, de élelmiszeripar is települt ide. A város tehát több lábon álló gazdaságot hozott létre. A szocialista várostervezést jellemző lakótelep-építések e városban is megjelentek, érdekes, kettős városarculatot alkotva a történelmi belvárossal. A rendszerváltozás után az állami vállalatok csődjét hamar ellensúlyozták a külföldi működőtőke-beruházások, s napjainkban is az országos átlagot meghaladó számú gazdasági társaság, termelő cég működik a városban, melyek hozzájárulnak átlag alatti munkanélküliségi rátájához, valamint országos átlagot felülmúló egy lakosra jutó nettó jövedelméhez. Mindezek alapján tehát a város gazdasága prosperál, ám a vállalkozások jelenleg is munkaerőhiánnyal küzdenek. Ez elsősorban Budapest elszívó hatásával magyarázható, amely az M7-es autópálya megépülésével kvázi agglomerációs településsé tette a várost. A gazdaság fejlődésével párhuzamosan több fővárosi egyetem/főiskola – például a Budapesti Corvinus Egyetem, az Óbudai Egyetem, a Nyugat-magyarországi Egyetem vagy a Kodolányi János Főiskola – is campust létesített a városban.

Szolnok a Közép-Tisza-vidék központi települése. Közlekedési csomópont szerepe a szocializmus időszakára tekint vissza, amikor is számos közintézmény, gyár, lakótelep létesült a városban, s 1975-ben létrehozták Közép-Európa akkor egyik legnagyobb vasúti csomópontját. Az alapvetően ipari, kisebb mértékben mezőgazdasági profilú város a rendszerváltozást követően nehéz korszakot élt meg, napjainkban is belső perifériának tekinthető, vonzáskörzetével együtt, amely mind társadalmi, mind gazdasági szempontból hátrányos helyzetűnek számít. Felsőoktatási szempontból is hányatott a sorsa, ugyanis számos átalakítást követően a korábban kihelyezett képzésként működő, majd önállóságot nyert Szolnoki Főiskola először a Neumann János Egyetemmel olvadt össze, majd a gazdasági kar kiválása után a Debreceni Egyetembe integrálódott. A szolnoki képzés jelenleg kevés hallgatóval és szűk képzési területtel működik.

Tatabánya a Tatai-árok települése, a Gerecse és Vértes találkozásánál. Az itt megtalálható, egykor jelentős ásványkincsek bázisán a szocialista iparosítás nyomán igazi szocialista várossá fejlődött, bár az ennek alapját megteremtő szénbányászat már a XIX. század legvégétől megjelent a településen. A szocializmus időszakában Tatabánya igazi bányaváros lett, ahová hőerőmű, továbbá egyéb nyersanyag- és energiaigényes ipar is települt (például alumíniumkohó, cementgyár). A többi szocialista várostól eltérően érdemi könnyűipar nem alakult ki a városban, tehát profilja különösen egyoldalú, és az akkoriban betöltött nagy jelentőségével összefüggésben megyeszékhelyi státust is szerzett magának. Mindezeknek megfelelően Tatabánya arculata és városszerkezete egyaránt hordozza a szocialista város jellegzetes ismertetőjeveit. Az egyetlen hazai szocialista város, amelyik a rendszerváltozás után igazán megújult, s a 2000-es évek elejére már ismét vezető gazdasági-ipari központ lett. Mindezt elsősorban a felértékelődő Bécs–Budapest-tengelynek, az autópálya-kapcsolatnak köszönheti, melynek hatására immár vonzóvá vált a külföldi befektetők számára. A városban működik az Edutus Egyetem – az 1992-ben alakult a Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, az ország első üzleti képzésekre szakosodott magánfőiskolájának jogutódja –, azonban gazdasági fejlődésével párhuzamosan Tatabánya mind ez ideig nem tudta megerősíteni felsőoktatási és kulturális szerepkörét.

IRODALOM

- ATKINSON, R. (2019): The Small Towns conundrum: What do we do about them? *Regional Statistics* 9 (2): 3–19. <https://doi.org/10.15196/RS090201>
- BALOGH, G. (2015): A regionális tehetséggazdálkodás vizsgálati módszerei a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar hallgatóinak példáján *Tér és Társadalom* 29 (3): 127–148. <https://doi.org/10.17649/TET.29.2.2664>
- BELUSZKY, P. (2014): *Budapest–zászlóshajó vagy vízfej?* Szent István Egyetemi Kiadó, Gödöllő.
- BERÉNYI, L. (2017): A lakókörnyezeti sajátosságok és a munkavállalási célú migrációs szándék kapcsolatának vizsgálata *Tér és Társadalom* 31 (4): 200–213. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2887>
- BOURDIEU, P. (1989): Social space and symbolic power *Sociological Theory* 7 (1): 14–25. <https://doi.org/10.2307/202060>
- BROME, H. (2009): *Smart places, getting smarter: facts about the young professional population in New England states* New England Public Policy Center Discussion Paper 09-1, Federal Reserve Bank of Boston, Boston.
- BURGER, M.–VAN DER KNAAP, B.–WALL, R. S. (2014): Polycentricity and the Multiplexity of Urban Networks *European Planning Studies* 22 (4): 816–840. <https://doi.org/10.1080/09654313.2013.771619>
- CZALLER, L. (2016): Agglomeráció, regionális növekedés és konvergencia *Területi Statisztika* 56 (3): 275–300. <https://doi.org/10.15196/TS560302>

- CSOMÓS, GY. (2009a): A monocentrikus térszerkezet kialakulásának okai és a policentrikus területfejlesztés jövőképe: különbségek és hasonlóságok Franciaország és Magyarország területi tervezésében *Társadalomkutatás* 27 (2): 163–184.
<https://doi.org/10.1556/Tarskut.27.2009.2.5>
- CSOMÓS, GY. (2009b): A regionális központok szerepének változása Magyarország városhálózatában a szabad királyi városoktól a NUTS régióközpontokig *Tér és Társadalom* 23 (2): 97–111. <https://doi.org/10.17649/TET.23.2.1237>
- CSOMÓS, GY. (2013): Magyarország gazdasági központjainak pozícióváltozása 1992 és 2011 között *Területi Statisztika* 53 (6): 529–550.
- CSOMÓS, GY. (2015): The ranking of cities as centres of the Hungarian economy, 1992–2012 *Regional Statistics* 5 (1): 66–85. <https://doi.org/10.15196/RS05104>
- CSOMÓS, GY. (2017): A kelet-közép-európai városok pozícionálása a posztindusztriális gazdasági térben: egy empirikus elemzés az APS cégek irodáinak területi koncentrációja alapján *Tér Gazdaság Ember* 5 (1): 44–59.
- CZIRFUSZ, M. (2014): Obliterating creative capital? Urban governance of creative industries in post-socialist Budapest *EUROPA XXI* (26): 85–96.
<https://doi.org/10.7163/Eu21.2014.26.5>
- EGEDY, T. (2012): A gazdasági válság hatása a nagyvárosok versenyképességére Magyarországon *Földrajzi Közlemények* 136 (4): 420–438.
- EHRENREICH, B.–EHRENREICH, J. (1977): The professional-managerial class *Radical America* 11 (2): 7–25.
- ELEKES, Z.–JUHÁSZ, S. (2017): A technológiai közelség által közvetített agglomerációs előnyök hatása a hazai vállalatok túlélésére *Tér és Társadalom* 31 (3): 3–24.
<https://doi.org/10.17649/TET.31.3.2873>
- ESDP (1999): *European Spatial Development Perspective. Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union* European Commission, Brüsszel.
- ESPON (2005): *ESPON 111 Potentials for polycentric development in Europe* Luxembourg.
- EUROPEAN COMMISSION (2011): *Territorial Agenda of the EU 2020* agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development of 19 May 2011 in Gödöllő.
- EUROPEAN COMMISSION (2007): *The 'Territorial Agenda of the EU – Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions'* adopted at the Informal Council of Ministers responsible for spatial planning and urban development held in Leipzig on 24–25 May 2007.
- FARAGÓ, L. (2006): A városokra alapozott területpolitika koncepcionális megalapozása *Tér és Társadalom* 20 (2): 83–102. <https://doi.org/10.17649/TET.20.2.1055>
- FARAGÓ, L. (2016): Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból *Tér és Társadalom* 30 (2): 3–22. <https://doi.org/10.17649/TET.30.2.2765>
- FARAGÓ, L.–LUX, G. (2014): Kurrens portéka vagy múzeumi tárgy? Növekedési pólusok és iparági körzetek a fejlesztéspolitikában *Tér és Társadalom* 28 (2): 11–30.
<https://doi.org/10.17649/TET.28.2.2614>
- FEKETE, D.–MORVAY, SZ. (2019): Creative cities in Central and Eastern Europe—Examining the position of Győr from the creative and cultural aspects of this macro-region *Regional Statistics* 9 (2): 45–66. <https://doi.org/10.15196/RS090209>
- FLORIDA, R. (2002): *The rise of the creative class, revisited* Basic Books, New York

- FREUDENBERG, M. (2003): *Composite Indicators of Country Performance: A Critical Assessment*, OECD Science, Technology and Industry Working Papers 2003/16, Washington.
- GLAESER, C.–BERRY, E. (2005): *The divergence of human capital levels across cities* National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
- GRANOVETTER, M. (1973): The Strength of Weak Ties *American Journal of Sociology* 78 (6): 1360–1380.
- HAMMOND, J. (1986): Yuppies *Public Opinion Quarterly* 50 (4): 487–501.
<https://doi.org/10.1086/268999>
- HONVÁRI, J. (2012): Migrációs potenciál és a potenciális tanulási migráció. Hazai hallgatók külföldi tanulási szándékai *Tér és Társadalom* 26 (3): 93–113.
<https://doi.org/10.17649/TET.26.3.2058>
- KÁPOSZTA, J. (2014): Területi különbségek kialakulásának főbb összefüggései *Gazdálkodás* 58 (5): 399–412.
- KARSTEN, L. (2013): From yuppies to yupps: Family gentrifiers consuming places and re-inventing cities *Tijdschrift voor Economische en Sociale* 105 (2): 175–188.
<https://doi.org/10.1111/tesg.12055>
- KLOOSTERMAN, R.–MUSTERD, S. (2001): The Polycentric Urban Region: Towards a Research Agenda *Urban Studies* 38 (4): 623–633.
<https://doi.org/10.1080/00420980120035259>
- KOCSIS, J. B. (2015): *Főutcák, üzletutca – megújulás és fejlesztés* L'Harmattan, Budapest
- KOROMPAL, A.–SZABÓ, M. (2016): Új tendenciák településeink megújulásában. In: TÓTH, A.–S. GUBIK, A.: *Magyarország 2025-ben és kitekintés 2050-re: Tanulmánykötet Nováky Erzsébet 70. születésnapjára* pp. 227–241., Arisztotelész Kiadó, Budapest.
- KOVÁCS, Z.–SZABÓ, T. (2013): A policentrikus városfejlődés térfolyamatai Közép-Európában *Településföldrajzi Tanulmányok* 2 (1): 6–19.
- MATOLCSY, GY. (2007): *Térbeli dimenziók, fejlődési tengelyek, övezetek*, Magyar Gazdaságfejlesztési Intézet, 2007. szeptember
- MOLNÁR, B. (2006): A magyarországi kis- és középvárosok globalizációs típusai *Tér és Társadalom* 20 (4): 67–83. <https://doi.org/10.17649/TET.20.4.1078>
- MOLNÁR, E.–DÉZSI, GY.–LENGYEL, I. M.–KOZMA, G. (2018): Vidéki nagyvárosaink gazdaságának összehasonlító elemzése *Területi Statisztika* 58 (6): 610–637.
<https://doi.org/10.15196/TS580604>
- NARDO, M.–SAISANA, M.–SALTELLI, A.–TARANTOLA, S. (2005): *Tools for Composite Indicators Building* Institute for the Protection and Security of the Citizen Econometrics and Statistical Support to Antifraud Unit, Ispra, Italy.
- NÉMETH, Á.–DÖVÉNYI, Z. (2018): Kiművelt emberfők a térben – A diplomások területi eloszlása valóban a kiegyenlítődség irányába mutat? *Területi Statisztika* 58 (2): 129–150.
<https://doi.org/10.15196/TS580201>
- OBÁDOVICS, CS. (2013): Regional level analysis of the population by real data and projections in Hungary *Regional Statistics* 3 (1): 57–78.
<http://dx.doi.org/10.15196/RS03104>
- PÁTHY, Á. (2017): Types of development paths and the hierarchy of the regional centres of Central and Eastern Europe *Regional Statistics* 7 (2): 124–147.
<http://dx.doi.org/10.15196/RS070202>

- PÉTI, M. (2014): Partnerségi megállapodás 2014–20 – A területfejlesztés és gazdaságfejlesztés megújításának újabb lépése *Falu Város Régió* 2014/2: 13–21
- PUTNAM, R. (1995): Bowling Alone: America's Declining Social Capital. In: LIN, J.–MELE, C. (szerk.): *The urban sociology reader* (második kiadás) Routledge, Abington.
- RECHNITZER, J. (2016): Elmozdulások és törésvonalak Kelet-Közép-Európa térszerkezetében *Tér és Társadalom* 30 (4): 36–53. <https://doi.org/10.17649/TET.30.4.2811>
- RECHNITZER, J.–BERKES, J.–FILEP, B. (2019): The most important city development initiatives of Hungary *Regional Statistics* 9 (2): 20–44. <https://doi.org/10.15196/RS090204>
- SAISANA, M.–TARANTOLA, S. (2002): *State-of-the-art Report on Current Methodologies and Practices for Composite Indicator Development* Joint Research Center, Institute for the Protection and Security of the Citizen Technological and Economic Risk Management, Ispra, Italy. <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.1505.1762>
- SALAMIN, G.–PÉTI, M.–CZIRA, T. (2005): Paradigmaváltás küszöbén. Az új Országos területfejlesztési koncepció és a területi tervezés *Területi Statisztika* 45 (5): 423–439.
- SALAMIN, G.–RADVÁNSZKI, A.–NAGY, A. (2008): A magyar településhálózat helyzete *Falu Város Régió* 2008/3: 6–26.
- SALAMIN, G. (2011): Climate Friendly urban structure and land use. In: SALAMIN, G.–KOHÁN, Z.–DOBOZI, E.–PÉTI, M. (szerk.) *Climate-friendly cities: a handbook on the tasks and possibilities of European cities in relation to climate change* pp. 55–85., VÁTI, Ministry of Interior, Budapest.
- SALAMIN, G.–LENGYEL, I.–GUTPINTÉR, J. (2016): Regionális különbségek a gazdasági növekedésben Magyarországon. In: PALOTAI, D.–VIRÁG, B. (szerk.): *Versenyképesség és növekedés* pp. 321–381., Magyar Nemzeti Bank, Budapest.
- SIPOSNÉ NÁNDORI, E.–DABASI-HALÁSZ, ZS.–ILYÉS, C. (2017): Hatás és ellenhatás – A fiatalok európai mobilitásának hatása a gazdaságra és a munkaerőpiacra *Tér és Társadalom* 31 (4): 9–26. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2894>
- SISKÁNÉ SZILASI, B.–HALÁSZ, L.–GÁL-SZABÓ, L. (2017) A magyar fiatalok erősödő kivándorlási szándékának kiváltó okai és jellemzői *Tér és Társadalom* 31 (4): 131–147. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2885>
- SZAKÁLNÉ KANÓ, I.–KAZEMI-SÁNTA, É.–LENGYEL, I. (2017): Territorial distribution of highly educated individuals in Hungary after 1990 *Regional Statistics* 7 (2): 171–189. <https://doi.org/10.15196/RS070209>
- SZÉKELY, A.–KRAJCSOVICZ, Á (2017): A népességmegtartó képesség kérdésköre, valamint kísérlet annak számítására *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok* 12 (2): 63–76.
- SZILÁGYI, R.–VARGA, B.–SISKÁNÉ SZILASI, B. (2017): Migrációs regionális profilok vizsgálata Magyarországon, nagymintás adatbázison *Tér és Társadalom* 31 (4): 164–180. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2895>
- TIKÁSZ, I. (2007): A népességmegtartó és népességeltartó képesség vizsgálata a Püspökladányi kistérségben *Agrártudományi Közlemények* 26: 210–219.
- TÓTH, B. I. (2011): A magyar középvárosok teljesítménye a területi tőke tükrében *Területi Statisztika* 51 (5): 530–543.
- TÓTH, B. I. (2013): The relations between territorial capital and regional and urban development – the case of Hungarian medium size cities Széchenyi István Egyetem, doktori disszertáció, Győr.

- TÓTH, G.–NAGY, Z. (2013): Same or Different Development Paths? A Comparative Study of the Large Cities and Regions in Hungary *Regional Statistics* 4 (1): 100–119.
<http://dx.doi.org/10.15196/RS04107>
- VAS, Z.–LENGYEL, I.–SZAKÁLNÉ KANÓ, I. (2015): Regionális klaszterek és agglomerációs előnyök: Feldolgozóipar a magyar városrégiókban *Tér és Társadalom* 29 (3): 49–72.
<https://doi.org/10.17649/TET.29.3.2697>
- WATERHOUT, B.–ZONNEVELD, W.–MEIJERS, E. (2005): Polycentric Development Policies in Europe: Overview and Debate *Built Environment* 31 (2): 163–173.
<https://doi.org/10.2148/benv.31.2.163.66250>

HONLAPOK

- <http://bm-oki.hu/News/ViewFile?fileId=1231>
- <http://martinprosperity.org/media/GCI-Report-reduced-Oct%202011.pdf>
- http://mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf
- <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/munkkor17.pdf>
- <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8926076/3-28052018-AP-EN.pdf/48c473e8-c2c1-4942-b2a4-5761edacda37>
- https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf
- https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/territorial-cohesion/territorial_agenda_2020.pdf
- <https://gtcistudy.com/wp-content/uploads/2019/01/GTCI-2019-Report.pdf>
- <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a05h0097.OGY&pagenum=3>
- https://www.arcadis.com/media/1/D/5/%7B1D5AE7E2-A348-4B6E-B1D7-6D94FA7D7567%7DSustainable_Cities_Index_2018_Arcadis.pdf
- <https://www.bbc.co.uk/news/newsbeat-46815257>
- https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/fr-1.1.1_revised-full_0.pdf
- https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2018/talent-2018/talent_ranking_2018.pdf
- https://www.lexico.com/en/definition/big_data
- <https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html>
- <https://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/BeyondtheScorecardReport.pdf>